

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ БАНКІ
№ 22 БАСПАСӨЗ - Р Е Л И З І
2006 жылғы 16 тамыз

Қаржы нарығындағы ахуал туралы

1. Инфляция. Қазақстан Республикасының статистика агенттігінің ресми деректері бойынша 2006 жылғы шілдедегі инфляция 0,2% болды (2006 жылғы маусымда – 0,3%). Азық-түлік тауарларының бағасы 0,4% төмендеді, азық-түлікке жатпайтын тауарлардың бағасы 0,9%, ақылы қызмет көрсету 0,5% қымбаттады.

2006 жылғы шілдеде азық-түлік тауарларының ішінде жұмыртқа 4,6%, қант 2,5%, жеміс-көкөніс өнімдері 1,7%, май және тоң май 0,4%, балық және теңіз өнімдері 0,2% арзан болды. Жарма бағасының 0,9%, күріш бағасының 0,7%, ет және ет өнімдері бағасының 0,2% өсуі тіркелді.

Азық-түлікке жатпайтын тауарлар тобында бензин бағасының 6,5% біршама өсуі байқалды. Сонымен қатар киім мен аяқ киім, тұрмыстық заттар, баспа басылымдары, жеке гигиена тауарлары әрқайсысы - 0,4% қымбаттады.

Халыққа ақылы қызмет көрсету ішінде көлік қызметі 2006 жылғы шілдеде 2,0%, мәдениет және білім беру мекемелерінің қызметтері әрқайсысы - 0,6%, медициналық қызмет көрсету 0,5% қымбаттады. Тұрғын үй-коммуналдық қызмет көрсету тарифтері 0,3% ұлғайды. Бұл ретте қоқыс жинау бойынша қызмет көрсету 3,4%, газбен қамтамасыз ету 0,6%, сумен қамтамасыз ету 0,4%, электр энергиясы 0,1% қымбаттады.

2006 жылдың басынан бері тұтыну нарығындағы бағаның өсуі 5,1% болды (2005 жылғы қаңтар-шілде аралығында – 4,0%). Азық-түлік тауарларының бағасы 5,0% (4,7%), азық-түлікке жатпайтын тауарлар бағасы 3,4% (2,5%), халыққа ақылы қызмет көрсету бағасы 7,0% (4,0%) өсті.

2006 жылғы шілдеде инфляция жылдық көрсетумен 8,7% болды (2005 жылғы желтоқсанда – 7,5%), азық-түлік тауарлары 8,4%, азық-түлікке жатпайтын тауарлар 6,8%, ақылы қызмет көрсету 11,1% қымбаттады.

2. Ақша агрегаттары. Ұлттық Банктің таза сыртқы және ішкі активтерінің өсуі 2006 жылғы шілдеде ақша базасының 1 162,9 млрд. теңгеге дейін 9,8% ұлғаюына негіз болды. Таза ақша базасы, яғни екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі мерзімді депозиттерін есепке алмағандағы ақша базасы 1 060,0 млрд. теңгеге дейін 26,2% ұлғайды.

2006 жылғы маусымда ақша массасы 2 704,1 млрд. теңгеге дейін 7,6% ұлғайды. Ақша массасының өсуіне банк жүйесінің таза ішкі активтерінің 15,7% ұлғаюы мүмкіндік жасады, ал таза сыртқы активтер 30,4% қысқарды.

Айналыстағы қолма-қол ақша маусымда 550,0 млрд. теңгеге дейін 9,3%, ал банк жүйесіндегі депозиттер 2 154,0 млрд. теңгеге дейін 7,1% ұлғайды. Айналыстағы қолма-қол ақшаның өсуі қарқынының асып кетуі депозиттермен салыстырғанда маусымда депозиттердің ақша массасының құрылымындағы үлесінің 80,0%-дан 79,7%-ға төмендеуіне негіз болды.

Ақша массасының өсуі қарқынының асып кетуі ақша базасының ұлғаюы қарқынымен салыстырғанда маусымда ақша мультипликаторының 2,41-ден 2,55-ке ұлғаюына негіз болды.

3. Валюта нарығы. 2006 жылғы шілдеде ішкі валюта нарығында әртүрлі бағыттағы үрдістер байқалды. Шілденің алғашқы екі он күндігінде теңгенің нығаюы байқалды, ал үшінші он күндігінде керісінше әлсіреді. Теңге бағамы динамикасындағы үрдістердің ауысуы екі фактормен байланыстырылады, олар шетел валютасына сұраныстың өсуіне әкеп соқты.

Біріншіден, 2006 жылғы 1 шілдеде Ұлттық қордың қаражатын қалыптастыру және пайдалану тетігі өзгерді және үрдістердің өзгеруі «салық аптасын» деп аталатын аптадан кейін болды, ол теңгеге сұраныстың артуымен сипатталады. Экономиканың субъектілері салық төлегеннен кейін шетел валютасына сұранысты ұлғайтқан болуы мүмкін. Сонымен қатар Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының 2006 жылғы 25 шілдедегі № 67 қаулысымен Қазақстан Республикасы Ұлттық қорының активтерін конвертациялау және қайта конвертациялау ережесі бекітілді. Осы Ережеге сәйкес Ұлттық Банк (Норвегияның Орталық банкінің практикасына ұқсас) Ұлттық қор үшін алтынвалюта активтерінен шетел валютасын сатумен қатар сондай-ақ Ұлттық қорға түскен теңге есебінен ішкі нарықта шетел валютасын сатып ала алады. Ұлттық Банк тамыз айында ішкі нарықта Ұлттық қордың мақсаттары үшін шетел валютасын сатып алу бойынша 315,8 млн. доллар сомасына 3 операцияны жүзеге асырды.

Екіншіден, ағымдағы жылдың 12 шілдесінен бастап ең төменгі резервтік талаптар жөніндегі жаңа ережелер күшіне енгізілді. 18 шілдеден бастап екінші деңгейдегі банктер ең төменгі резервтік талаптарды жаңа ережелердің талаптарына сәйкес есептей бастады, ал 20 шілдеден бастап резервтік активтерді қалыптастыра бастады. Ережеге өзгерістер ең төменгі резервтік талаптардың ұлғаюына әкеп соқты, бұл резервтік активтердің өсуіне себепші болды. Осымен қоса резервтік активтердің тізбесіне Ұлттық Банктегі шетел валютасындағы корреспонденттік шоттағы қалдықтар енгізілді. Нәтижесінде банктердің осы шоттарындағы қалдықтар 20 шілден бастап айтарлықтай ұлғайды.

Тұтастай алғанда, 2006 жылғы шілдеде теңгенің АҚШ долларына номиналды биржалық бағамы өзгерген жоқ. Шілденің соңында және сол сияқты маусымның соңында ол 1 доллар үшін 118,41 теңге болды (жыл басынан бері нығаюы 11,48%). Теңгенің АҚШ долларына бағамының ауытқуы 1 доллар үшін 117,25 теңге – 118,49 теңге диапазонында болды. Орташа алынған биржалық бағам жеті ай ішінде бір АҚШ доллары үшін 125,57 теңге болды.

Шілде айында Қазақстан Қор Биржасындағы биржалық операциялар көлемі қосымша сауда-саттықтағы мәмілелерді қоса есептегенде маусым айымен салыстырғанда 1728,3 млн. долларға дейін 15,5% ұлғайды (жыл басынан бері – 14,2 млрд. доллар). Биржадан тыс валюта нарығында операциялар көлемі шілде айында 7,7% төмендеп, 5671,8 млн. доллар болды (жыл басынан бері – 32,0 млрд. доллар).

2006 жылғы 1 – 11 тамыз аралығындағы кезеңде ішкі валюта нарығындағы теңгенің АҚШ долларына қатысты бағамының 3,5% біртіндеп әлсіреуі байқалды. Теңгенің биржалық бағамы 11 тамызда 122,58 теңге болды. Бұл ретте Қазақстан Қор биржасындағы биржалық операциялардың жалпы көлемі 1398,5 млн. доллар болды.

5. Банкаралық ақша нарығы. 2006 жылғы шілдеде банкаралық ақша нарығында банктердің ұлттық және шетел валютасындағы өтімді құралдарды орналастыру бойынша белсенділігінің төмендеуі байқалды.

2006 жылғы маусыммен салыстырғанда теңгемен орналастырылған банкаралық депозиттердің көлемі 672,0 млрд. теңгеге дейін 46% төмендеді. Орналастырылған банкаралық теңгедегі депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы маусыммен салыстырғанда шамалы көтерілді (3,77%-дан 3,98%-ға дейін).

Шілдеде банкаралық нарықта валютамен қарыз алу нарығында доллардағы депозиттер ағымдағы жылдың маусым айымен салыстырғанда 28% аз орналастырылды (12,6 млрд. АҚШ доллары). Доллармен орналастырылған депозиттер бойынша орташа алынған

сыйақы ставкасы 2006 жылғы маусымдағы 5,08%-дан шілдеде 4,70%-ға төмендеді. Банкаралық қарыз алудың қалған түрлері бойынша операциялар шамалы көлемде жүргізілді.

6. Депозит нарығы. Резиденттердің банк жүйесіндегі депозиттерінің жалпы көлемі 2006 жылғы маусымда 2006 жылғы мамырмен салыстырғанда 2154,1 млрд. теңгеге дейін 7,1% (ағымдағы жылдың басынан бері 30,3%) ұлғайды. Заңды тұлғалардың депозиттері 1414,0 млрд. теңгеге дейін 8,2%, жеке тұлғалардың депозиттері 740,0 млрд. теңгеге дейін 5,2% ұлғайды.

2006 жылғы маусымда ұлттық валютадағы депозиттер 1423,3 млрд. теңгеге дейін 8,8%, шетел валютасындағы депозиттер 730,8 млрд. теңгеге дейін 4% ұлғайды. Нәтижесінде теңгедегі депозиттердің үлес салмағы 65%-дан 66,1%-ға ұлғайды.

Халықтың (резидент еместерді қоса алғанда) банктердегі салымдары бір айда 749,4 млрд. теңгеге дейін 5,3% ұлғайды. 2006 жылғы маусымда халықтың салымдары құрылымындағы теңгедегі депозиттер 499,2 млрд. теңгеге дейін 9,8% өсті, ал шетел валютасындағы депозиттер 250,2 млрд. теңгеге дейін 2,6% қысқарды. Нәтижесінде теңгедегі депозиттердің үлес салмағы 63,9%-дан 66,6%-ға көтерілді.

Банктердің депозиттері бойынша ставкалар динамикасы мынадай өзгерістермен сипатталды. 2006 жылғы маусымда банктік емес заңды тұлғалардың теңгедегі мерзімді депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 3,8% (2006 жылғы мамырда – 4,1%), ал жеке тұлғалардың депозиттері бойынша 9,4% (9,9%) болды.

7. Кредит нарығы. Банктердің экономикаға кредиттері бойынша негізгі борыштың жалпы көлемі 2006 жылғы маусымда 2006 жылғы мамырмен салыстырғанда 3116,2 млрд. теңгеге дейін 4,5% (ағымдағы жылдың басынан бері 20,2%) ұлғайды.

Шетел валютасындағы кредиттермен салыстырғанда ұлттық валютадағы кредиттердің өсуінің асып кету қарқыны байқалады. Ұлттық валютадағы кредиттер бір айда 1608,1 млрд. теңгеге дейін 6%, ал шетел валютасындағы кредиттер 1508,0 млрд. теңгеге дейін 2,9% ұлғайды. Нәтижесінде теңгедегі кредиттердің үлес салмағы 2006 жылғы мамырмен салыстырғанда 50,9%-дан 51,6%-ға көтерілді.

Сондай-ақ қысқа мерзімді кредиттермен салыстырғанда ұзақ мерзімді кредиттердің өсуінің асып кету қарқыны байқалады. Ұзақ мерзімді кредиттер 2241,0 млрд. теңгеге дейін 5%, ал қысқа мерзімді кредиттер 875,2 млрд. теңгеге дейін 3,1% өсті. Нәтижесінде ұзақ мерзімді кредиттер 71,5%-дан 71,9%-ға көтерілді.

Жеке тұлғаларға кредиттер маусым айында 2180,7 млрд. теңгеге дейін 2,9%, ал жеке тұлғаларға кредиттер 935,5 млрд. теңгеге дейін 8,4% ұлғайды. Нәтижесінде жеке тұлғаларға кредиттердің үлес салмағы 28,9%-дан 30%-ға көтерілді.

Сыйақы ставкаларының маусымда әртүрлі бағыттағы динамикасы болды. 2006 жылғы мамырмен салыстырғанда маусымда жеке тұлғаларға ұлттық валютамен берілген кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 19,0%-дан 19,8%-ға өсті, ал заңды тұлғаларға берілген кредиттер бойынша 13,5%-дан 13,4%-ға азайды.

8. Экономикалық саясат жөніндегі кеңестің отырыстары туралы. 2006 жылғы 12 тамызда Алматы қаласында Экономикалық саясат жөніндегі кеңестің көшпелі отырысы өтті, оған қаржы ұйымдарының және Қазақстан Қаржыгерлері қауымдастығының өкілдері шақырылды. Отырыста теңгенің айырбас бағамының саясаты, Қаржы секторын дамыту тұжырымдамасының жобасы, сондай-ақ жекелеген мемлекеттік компаниялардың акцияларын қор нарығына шығару мәселесі талқыланды.

Теңгенің айырбас бағамы саясатына байланысты мәселе бойынша ағымдағы жылы ішкі нарықта теңгенің соңғы уақыттағы кейбір құнсыздануына қарамастан, тұтастай алғанда теңгенің АҚШ долларына қатысты бағамының нығаю үрдісі байқалып отырғаны атап өтілді. Ішкі нарықтағы ахуал сақталып отырған энергия тасымалдағыштардың әлемдік жоғары бағасына негізделген валюта түсімінің едәуір көлемінің ағынымен, биржалық және

банкаралық нарықтардың валюта бөлігіндегі операциялардың үлкен көлемімен айқындалады, бұл шетел валютасына ұсыныстың сұраныстан асып кетуі үшін алғышарттар жасайды.

Отырыста Үкіметтің, Ұлттық Банктің, Қаржы нарығы мен қаржы ұйымдарын реттеу және қадағалау агенттігінің теңгенің айырбас бағамының одан әрі динамикасына әсер ететін шаралары талқыланды. Олардың ішінде Ұлттық қорды қалыптастырудың жаңа схемасы, ең төменгі талаптардың механизміне өзгерістер және банктердің валюта ұстанымының лимиттерін белгілеу, валюталық режимді ырықтандыру тәртібі бар. Айырбас бағамына қатысты жүргізілетін саясатты жалғастыру, яғни болып отырған жағдайларда өзгермелі айырбас бағамының режимін сақтау туралы шешім қабылданды.

Қазақстан Республикасының *қаржы секторын дамыту тұжырымдамасының жобасы* кеңінен талқыланды, ол бойынша ұсыныстар жиынтығын Экономика және бюджеттік жоспарлау министрлігі жүзеге асырды. Онда Ұлттық Банктің алдағы уақыттағы саясаты, төлем жүйелерін дамыту, Алматы қаласының аймақтық қаржы орталығын дамыту, қаржы нарығының қатысушыларын (банк секторын, сақтандыру секторын, жинақтаушы зейнетақы жүйесін, бағалы қағаздар нарығын) институционалдық дамыту, даму институттарының жұмысы, сондай-ақ аймақтық бірлестіктер шеңберінде қаржы жүйелерін интеграциялау мәселелері ашып көрсетілді.

Пікірталас нәтижесінде мәжілістің қатысушылары Тұжырымдаманың жобасы мақсаттар мен міндеттерді түзетуді, сондай-ақ мүдделі мемлекеттік органдардың және Қазақстан қаржыгерлер қауымдастығының, екінші деңгейдегі банктердің, сақтандыру компанияларының, жинақтаушы зейнетақы қорларының, бағалы қағаздар нарығының кәсіби қатысушыларының нақты ұсыныстарын ескере отырып мұқият пысықтауды талап етеді деген пікірге келді.

Қор нарығына жекелеген мемлекеттік компаниялардың акцияларын шығару мәселесі бойынша 2 компания қаралды: «Қазақстан темір жолы ҰК» және «Қазақтелком» АҚ.

«Қазақстан темір жолы ҰК» АҚ бойынша шешу үшін белгілі бір уақыт талап етілетін бірқатар құқықтық, экономикалық және технологиялық проблемалар болғандықтан оның акцияларын осы кезеңде нарыққа шығаруға мүмкін болмайтыны атап өтілді. Сонымен қатар осы компаниялардың жекелеген еншілес ұйымдарының акцияларын шығару бойынша жұмыстарды ұйымдастыру жөнінде мүмкіндік бар. Тартымдылық тұрғысынан алғанда бағалы қағаздардың элуэтті эмитенттері «Казжелдортранс» және «Локомотив» акционерлік қоғамдары болып табылады. Сонымен қатар едәуір дайындық жұмыстарын жүргізудің қажеттілігі туындайды, атап айтқанда «Казжелдортранс» АҚ бойынша оның мәртебесін (ішкі немесе ұлттық тасымалдаушы) айқындауға, сондай-ақ акцияларды орналастыру тәсілін айқындауға, мақсатты орналастыру нарықтарын айқындауға қатысты мәселелерді нақты пысықтау бойынша және т.с..

«Қазақтелеком» АҚ бойынша оның акцияларын сатудың кезеңдері жөніндегі ақпарат ұсынылды. Бірінші кезеңде акциялардың 5% тек ішкі нарықта ғана орналастыру жоспарланады. Бұл ретте мемлекеттің «Самұрық» холдингі» АҚ арқылы үлесі дауыс беретін акциялардың 50% +1 құрайды, бұл холдингке «Қазақтелеком» АҚ бақылауын толық сақтауға мүмкіндік береді.

9. Ақша-кредит саясатын қатайту жөніндегі шаралар туралы. Ақша-кредит саясатын қатайту жөнінде қабылданатын шаралар шеңберінде Ұлттық Банк 2006 жылғы 18 тамыздан бастап әрбір аукциондағы қысқа мерзімді ноталар ұсыныстар көлемін 150 млрд. теңгеге дейін ұлғайтады.